
ANIVERSĂRI

Cu prilejul frumoasei aniversări de 70 de ani, Vă adresăm, domnule profesor Gheorghe Popa, sincere urări de multă sănătate și realizări la fel de remarcabile în activitatea pedagogică și de cercetare! Suntem convinși că vom avea și în continuare sprijinul dumneavoastră, în calitate de autor și membru al Colegiului de redacție, la promovarea și popularizarea ființei noastre identitare: Limba noastră cea română.

LA MULȚI ANI, STIMATE DOMNULE PROFESOR!

Colegiul de redacție

CUVÂNT DE APRECIERE LA ZI ANIVERSARĂ

(PROFESORUL GHEORGHE POPA, SEPTUAGENAR)

Împlinirea unui număr de ani, aflați îndeosebi la confluența dintre (două) vârste, așa-zisul schimb de prefix, predispozează totdeauna la meditare. Printr-un asemenea moment a trecut cunoscutul profesor al Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți Gheorghe Popa, doctor habilitat în filologie, care și-a sărbătorit de curând cei 70 de ani de viață și circa 50 de ani de activitate pedagogică și de cercetare. Un prilej binevenit de a examina retrospectiv etapele vieții și activității prof. Gh. Popa¹.

Gh. Popa vine pe lume în ultima zi a lunii noiembrie 1952 și este al doilea copil (din cei trei) al Verei și al lui Dimitrie Popa din s. Butești², comuna Camenca, Glodeni.

Studii. Primele trepte ale învățământului elementar, Ghiță, cum îl numeau în familie, le trece la școala de opt ani din satul natal, numărându-se printre elevii

¹ Au fost folosite unele date din lucrarea *Universitatea de Stat „Alec Russo”. Biblioteca Științifică. Colecția Personalități bălțene. Gheorghe Popa. Biobibliografie*. Alcăt. Ana Nagherneac; red. resp. Elena Harconița; red. coord. Ala Sainenco; red. bibliogr. Lina Mihaluța. Ed. a 2-a, rev. și compl. Bălți, 2012.

² Satul Butești este situat nu departe de Prut, în aria naturală protejată Cheile Butești și este vestit prin faptul că, având o populație al cărei număr nu întrecea pe atunci o mie de locuitori, a dat mai multe personalități marcante. Numai cât valorează, de exemplu, numele vestitului paleograf român Damian P. Bogdan, autor al renumitei lucrări intitulate *Compendiu al paleografiei româno-slave*, unică în filologia românească, sau cel al laureatului *Premiului de Stat*, dr. hab. Dumitru Batâr ori numele renumiților pedagogi, frații Crasovschi ș. a.

de frunte la învățătură. Despre anii de școală, corpul profesoral de aici și despre rarele calități ale consătenilor săi va vorbi mai târziu cu mândrie și cu afecțiune, aceste însușiri de caracter ale buteștenilor Gh. Popa păstrându-le cu sfințenie în viața și activitatea sa³.

Urmează școala medie din Cobani, sat aflat la câțiva kilometri de Butești, unde cunoaște viața de internat, cu un regim destul de riguros, cu greutățile și lipsurile proprii unui așezământ școlar de pe vremea ceea. Mediul școlar și viața independentă în cei doi ani de internat îl călesc și îl fac mai sigur pe sine. Fiind singurul băiat în familie, lui îi revenea însă și sarcina să-și ajute părinții la muncile agricole, nu însă în dauna temelor pe care le făcea deseori noaptea târziu, la lumina lămpii. În același timp, elevul Popa Gheorghe se dedică desăvârșit învățaturii, luând notele cele mai înalte la obiectele de studiu și locuri premiante la mai multe concursuri naționale (Olimpiada republicană la limba și literatura română, Olimpiada televizată la istorie ș. a.) și internaționale (Olimpiada unională la fizică, de la Moscova), spre mândria și bucuria familiei sale, mai ales a tatălui său, care îi stimula dragostea de carte.

După finalizarea cu rezultate excelente a școlii medii (1970), Gh. Popa se înscrie în același an la Facultatea de Filologie, pe atunci, a Institutului Pedagogic „Alecu Russo” din Bălți. Cursurile audiate, consolidate cu asiduitate și seriozitate, sunt determinante în afirmarea în chip deosebit a tânărului student: obține cele mai înalte calificative la examene, dă răspunsuri exhaustive și judicioase la seminare, participă activ, cu referate și comunicări, la manifestările științifice universitare și interuniversitare. În consecință, eminentul la învățătură Popa Gheorghe este distins cu bursele de merit „A.S. Pușkin” (1972) și „V.I. Lenin” (1973) – alocație bănească lunară jinduită de studenții timpului –, numele său fiind cap de listă pentru conferirea, nu o dată, a diplomelor de onoare și a premiilor universitare, interuniversitare și chiar ministeriale. Este inclus ca membru în componența diverselor comisii și comitete la nivel de Facultate și de Universitate. Își încearcă puterile în munca de jurnalist, publicând o serie de articole în ziarul universitar, însă nu spre aceasta simțea atracție.

Însușirea temeinică a cunoștințelor filologice, îmbinate cu susținerea profesorilor de la catedră Eliza Botezatu, Ion Evtușenco, Ilarion Matcovschi ș. a., și-au făcut efectul: Gh. Popa se consacră activității de cercetare. Un rol determinant în afirmarea sa ca cercetător l-a avut Silviu Berejan, care l-a remarcat în timpul predării, în calitate de profesor invitat, a unor cursuri de lingvistică generală, apreciindu-l în termenii cei mai laudativi⁴. Între student

³ [...] „erau profesioniști care, cu povara obligațiilor copleșitoare, își făceau onest și sincer datoria [...] și aveau un comportament ce nu trebuia să distoneze cu tradiția, la timpul respectiv, a școlii și, în general, cu felul de a fi al buteștenilor” (Gheorghe Popa. Despre pedagogii anilor '60. În: Iulius Popa. *Butești. Vino și vezi*. Chișinău: Litera, 2004, p. 319).

⁴ „[...] era băiat ager și descurcăreț, care prindea literalmente din zbor [...] materia destul de complicată privind teoria limbii. [...] Gheorghe Popa consulta cu regularitate literatura recomandată la fiecare lecție. Lucrul acesta mi-a trezit simpatia față de băietanul înalt și slăbuț, care da dovadă că în conștiința lui pîlpîie deja o flacără sacră: setea de cunoaștere” (Silviu Berejan, *Semicentenarul unui lingvist apreciat*. În: *Literatura și arta*. 2002, 28 noiembrie).

și profesor se stabilește o relație strânsă și de durată, Gh. Popa numărându-se printre discipolii cei mai apropiați ai academicianului⁵.

După absolvirea cu mențiune a Facultății (1974), Gh. Popa este invitat la catedră. Acceptă munca de predare, rămânându-i fidel carierei de profesor întreaga viață. Trece prin toate treptele ierarhice, inclusiv cea superioară (profesor universitar, din 2001). Concomitent cu activitatea de predare, Gh. Popa, însuflețit de înalta apreciere cuprinsă în recomandarea în scris a prof. S. Berejan, depune cererea de înscriere la studii doctorale, susține cu succes examenele de concurs și este înmatriculat la doctorat în cadrul Institutului de Limbă și Literatură al AȘM (1976). Peste puțin timp, Gh. Popa își susține public teza de doctorat intitulată *Statutul structural-semantic și funcțional al echivalentelor analitice ale adjectivului în limba română* (conducător științific, acad. S. Berejan), Consiliul științific specializat al Institutului de la Academie conferindu-i, prin vot unanim, titlul de doctor în filologie (1981).

Studiile sale Gh. Popa le încheie cu programul postdoctoral, încununat cu prezentarea tezei de doctor habilitat în filologie cu titlul *Locuțiunile în sistemul unităților nominative ale limbii române*, în calitate de consultant fiind același S. Berejan, realmente mentorul său. Susținerea publică a avut loc în 30 noiembrie 2006, în ședința Consiliului științific specializat al Institutului de la Chișinău, care îi acordă al doilea titlu științific (Un cadou mai prețios făcut sieși chiar de ziua nașterii sale nici că se putea!).

Activitatea didactică și cea administrativă. Toată activitatea prof. Gh. Popa, cea de la catedră și cea administrativă, poate fi caracterizată ca una nu doar vastă, ci și una diversă. Calitățile sale de conducător și bun organizator s-au manifestat pe deplin în tipul exercitării funcțiilor de decan al Facultății de Filologie (1981-1984), de șef al Catedrei de limba română (2000-2010) și al Catedrei de limba și literatura română (februarie-mai 2000), organizate pe baze noi, cu proiecte ambițioase de perspectivă și cu antrenarea cadrelor tinere în procesul de predare.

Însușirile manageriale ale prof. Gh. Popa ies la iveală mai cu seamă pe vremea deținerii funcției de rector (2010-2016), fiind primul absolvent al Universității ales, la fel pentru întâia dată, pe cale democratică. În cei șase ani, Universitatea bălțeană trece printr-un proces de schimbări și reorganizări, apte să stimuleze interesul corpului profesoral pentru o instruire calitativă (profit salarial diferențiat, în funcție de indicii de performanță obținuți de fiecare titular, metodologie adoptată pentru prima dată la Universitatea Bălți), să intereseze încheierea contractelor de muncă (majorarea salariului tuturor angajaților), să optimizeze planificarea procesului de studii, să sporească interesul candidaților la admitere (creșterea numărului de noi specialități și construirea unor noi cămine studențești, cu condiții bune de trai), să încheie un număr impresionant de acorduri de colaborare cu diverse universități și asociații reprezentând 25 de țări din lume, să devină membră a peste 30 de consorții

⁵ [Gh. Popa] „este unul dintre cei mai înzestrați, mai apropiați mie, mai de nădejde discipoli în toate privințele, cu care m-am mândrit și continuu să mă mândresc pînă acum, cînd împlinește 50 de ani” (*ibidem*).

internaționale, ceea ce s-a răsfrânt cu foarte mult profit asupra întregii activități, Universitatea beneficiind de o donație considerabilă de utilaj electronic de ultimă generație. Toate aceste schimbări radicale, datorate în mare măsură rectorului și echipei sale manageriale, au făcut din Universitatea bălțeană un centru universitar de frunte, constituind un model demn de urmat.

Activitatea de cercetare. Aria preocupărilor științifice ale prof. Gh. Popa este destul de variată. O parcurgere a titlurilor studiilor și articolelor (cca 200), precum și a referatelor și comunicărilor ținute în cadrul diferitelor manifestări științifice, naționale și internaționale (peste 85, multe dintre acestea în ședință plenară), ne permit să tragem concluzia: cercetătorul bălțean a fost interesat atât de fenomene particulare (gramaticale, semantice, lexicale, ortografice etc.), cât și de probleme de teorie a limbii. Ceea ce dorim să menționăm îndeosebi este faptul că prof. Gh. Popa, cercetând unele fapte glotice concrete, se referă la caracterul sistemic al limbii, la mecanismul de funcționare a limbajului, în conformitate cu legitățile și tendințele de evoluție a limbii⁶, idei materializate în cele două monografii, ce au la bază tezele de doctor și doctor habilitat⁷, în care, deși sunt abordate unitățile locuționale din limba română, conțin informații utile, reflecții judicioase, referințe pertinente, sugestii incitante coroborate edificator cu viziunile lingvistice ale lui E. Coșeriu, B. P. Hasdeu, S. Pușcariu, Al. Philippide, F. de Saussure, B. de Courtenay, E. Benvenist, A. Martinet ș.a. (lingviști cu renume, dar care nu au fost preocupați nemijlocit de problematica locuțională)⁸. De principiile expuse în monografiile anunțate, Gh. Popa s-a condus și la examinarea locuțiunilor în alte două lucrări⁹.

De sfera activității de cercetare a prof. Gh. Popa, realizată sub formă de colaborare, țin și legăturile strânse cu Institutul de Lingvistică al AȘM, unde este angajat, ca cercetător științific superior (1995-2000), pentru realizarea lucrării colective

⁶ După opinia lui Gh. Popa, limbajul – care se prezintă ca un obiect pluriform și plurifuncțional – poate și trebuie disecat pentru a fi înțeles mai profund. Adoptând o viziune de ansamblu, „integrală” (E. Coșeriu) asupra limbajului, lingvistul, reiterează Gh. Popa, e dator să adopte o atare viziune și la nivel de parte componentă a lui.

⁷ Vezi Gh. Popa, *Locuțiunile în sistemul unităților nominative ale limbii române*. Chișinău, Știința, 2007; Gh. Popa, *Considerații la studiul echivalentelor analitice ale cuvintelor*. Chișinău, Știința, 1992.

⁸ Pentru cei mai puțin inițiați în problema locuțiunilor, consemnăm faptul că stratul locuțional, în viziunea prof. Gh. Popa, constituie o parte importantă a vocabularului românesc și, prin particularitățile sale (gramaticale, structurale, semantice), se cuvine delimitat de cel frazeologic, care constituie obiectul de studiu al unei discipline „în stadiu de constituire” – frazeologia.

⁹ Vezi Gh. Popa, *Dicționar de echivalente*. Chișinău, Știința, 1990; Gh. Popa, *Dicționar de locuțiuni rus-român*. Chișinău, Știința, 2001. Deoarece suntem în spațiul „lexicografic”, amintim și de alte două dicționare elaborate în colaborare: *Dicționar de pleonasm*. Chișinău, Știința, 2010 și *Dicționarul asociativ al limbii române*. Iași, Junimea, 2016, dicționare care, ca și precedentele, scot în prim plan „sociabilitatea” cuvintelor, întrucât, după opinia lui Gh. Popa, „un cuvânt se prezintă ca un «sihastru», ca un «venetic» doar în corpusul unei lucrări lexicografice (adică în limbă), dar în realitate (adică în vorbire) el tinde pe toate căile să stabilească legături de «rudenie» cu cele mai îndepărtate cuvinte care fac parte atât din aceeași familie, cât și din familii diferite” (Gh. Popa. *Dicționar de pleonasm*. Chișinău, Știința, 2010, p. 3-4).

intitulate *Dicționar derivativ al limbii române*, studiu de mare anvergură și, într-o măsură oarecare, unic în lingvistica română, rămas, din nefericire, în manuscris după trecerea în neființă a coordonatorului său, Nicolae Raevschi. Cam în aceeași perioadă (1996-1999), Gh. Popa participă la Proiectul internațional cvadripartit „Limba română în Moldova istorică”¹⁰.

Pasiunea prof. Gh. Popa pentru probleme teoretice de lingvistică generală are o istorie îndelungată și s-a concretizat și în domeniul didactic, dumnealui ținând, în fața studenților și masteranzilor, iată de aproape cinci decenii, cursurile: *Limba română contemporană*, *Introducere în lingvistică*¹¹, *Lingvistica generală*, *Tendențe și orientări în lingvistica actuală*.

Activitatea de coordonare. Conștient de impactul benefic al manifestărilor științifice, prof. Gh. Popa, ajutat de membrii catedrelor de la Facultate și de colegii săi Nicolae Leahu și Maria Șlehtițchi, s-a implicat nu o dată în activitatea de coordonare și organizare a mai multe manifestări științifice de anvergură, cum ar fi, de exemplu, omagierea acad. Silviu Berejan cu ocazia împlinirii vârstei de 70 de ani (Bălți, 1997) și de 80 de ani (Bălți, 2007), comemorarea a 185 de ani de la nașterea lui Alecu Russo (Bălți, 2004) etc.

Un loc aparte în activitatea de cinstire a precursorilor îl ocupă omagierea și comemorarea marelui lingvist cu renume mondial, a basarabeanului Eugeniu Coșeriu. În acest sens, Facultatea de Filologie, la propunerea prof. Gh. Popa, îi consacră manifestări științifice speciale, cum este Colocviul Internațional „Filologia sec. al XXI-lea”, desfășurat cu ocazia a 80 de ani din ziua nașterii marelui lingvist (Bălți, 2001), materialele Colocviului fiind publicate într-un volum aparte¹², cu o introducere semnată de Gh. Popa¹³, cel prilejuit de împlinirea a 90 de ani (Iași – Bălți, 2011) și, în calitate de coparticipare, Conferința științifică internațională „Filologia modernă: realizări și perspective în context european”, ediția a XV-a, organizată de Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu” și consacrată aniversării a 100 de ani de

¹⁰ Proiectul, inițiat de Klaus Bochmann, prof. al Universității din Leipzig, finanțat de Fundația germană *Volkswagen* și reprezentând cadre didactice și cercetători de la Universitatea din Leipzig, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Institutul de Lingvistică al AȘM și Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, și-a propus să cerceteze, pe baza unor înregistrări audio, starea limbii române vorbite pe ambele maluri ale Prutului. Rezultatul proiectului sunt cele două volume tipărite la editura Universității din Leipzig: *Limba română vorbită în Moldova istorică* (ed.: Klaus Bochmann, Vasile Dumbrava), vol. II, 2000, vol. I, 2002.

¹¹ Lucrarea sa *Practicum la Introducere în lingvistică*. Chișinău: Știința, 1992 (în colaborare) este deocamdată singurul manual de acest gen în învățământul superior românesc.

¹² Vezi *Un lingvist pentru secolul XXI*. Coord.: Gheorghe Popa, Maria Șlehtițchi, Nicolae Leahu. Chișinău, Știința, 2002.

¹³ După părerea acad. S. Berejan, partea introductivă a volumului este „una dintre cele mai reușite sinteze a biografiei și a operei ilustrului nostru conațional din câte au fost publicate în decursul ultimului deceniu în Basarabia” (Silviu Berejan. *Cu Eugeniu Coșeriu în proces de lucru și de simplă comunicare*. În: „Limba Română” (Chișinău), 2002, nr. 10, p. 27-28).

la nașterea lui E. Coșeriu (Chișinău, 2021) (în colaborare cu Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți și Institutul de Filologie Română „Al. Philippide” al Academiei Române), prof. Gh. Popa ținând o amplă conferință dedicată Maestrului. Împlinirii a o sută de ani ai Profesorului i-a fost dedicată o ediție aniversară, constând dintr-o selecție a studiilor și articolelor semnate de numeroși cercetători ai operei lingvistice a lui E. Coșeriu, prof. Gh. Popa revenindu-i selecția și redactarea părții introductive a volumului¹⁴.

Legate de aflarea specială a prof. E. Coșeriu la Bălți, despre care afirmă cu mândrie că „am făcut un liceu extraordinar la Bălți”, sunt și interviurile realizate de Gheorghe Popa, Maria Șleahțișchi și Nicolae Leahu, apărute în revista bălțeană „Semn”¹⁵, ulterior editate aparte sub forma unei broșuri¹⁶.

Activitatea de pregătire a cadrelor. Un capitol aparte în activitatea prof. Gh. Popa îl ocupă cel de pregătire a cadrelor. Observat încă de pe băncile Facultății ca student promițător, dornic de cunoștințe și format ca cercetător la școala acad. S. Berejan, prof. Gh. Popa a ajuns însuși să coordoneze activitatea colegilor mai tineri. Sub îndrumarea sa științifică șase persoane au obținut titlul de doctor, iar una dintre ele, cel de doctor habilitat. Afară de aceasta, prof. Gh. Popa a fost nominalizat în calitate de recenzent oficial la 10 teze de doctorat, este autor a peste 40 de avize la lucrările de doctorat, la monografiile, dicționare, programe, manuale etc. Totodată, prof. Gh. Popa este membru al diferitelor comisii (Asambleea Academiei de Științe a Moldovei), comisii (Comisia de experți în probleme de lingvistică a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare¹⁷), colegii de redacție (Revistele „Philologia”, Chișinău, „Intercultural communications”, Tbilisi), membru al diverselor comitete științifice de organizare a manifestărilor științifice etc.

În semn de înaltă prețuire a întregii activități desfășurate și pentru rezultate excepționale obținute, prof. Gh. Popa a fost decorat cu Ordinul „Gloria Muncii” (2010) și Medalia AȘM „Dimitrie Cantemir” (2012) și este posesorul unui număr mare de diplome de onoare¹⁸.

Mă apropiu de sfârșitul consemnărilor despre activitatea prof. Gh. Popa în cei aproximativ 50 de ani. Nu pot încheia însă înainte de a sublinia în mod special faptul că tot ce a obținut profesorul, cercetătorul și managerul Gh. Popa se datorează, în

¹⁴ E vorba de lucrarea *Eugeniu Coșeriu: vocația universalității*. Ediție de Gheorghe Popa, apărută în 2021 în colecția *Personalități notorii* a cunoscutei edituri chișinăuene *Știința*.

¹⁵ Vezi *Eugeniu Coșeriu: „Știința este o formă de împărtășanie...”*. A dialogat Maria Șleahțișchi, Gheorghe Popa, Nicolae Leahu. În: „Semn”, 2003, nr. 3-4, p. 3-16.

¹⁶ Vezi Eugeniu Coșeriu. *Universul din scoică*. Chișinău: Știința, 2004.

¹⁷ Prof. Gh. Popa, în cei câțiva ani ca expert al ANACEC, s-a învrednicit de două diplome ale Agenției: una pentru coordonarea unei teze de excelență, alta pentru cel mai bun expert pe anul 2019.

¹⁸ Cifra este cu adevărat impresionantă: peste 50 de diplome acordate de structuri de stat, guvernamentale, universitare etc.

primul rând, unei capacități uimitoare de a munci cu dăruire, de a acumula, prin studii sistematice, cunoștințe temeinice în domeniul profesat și de a se consacra cu mare responsabilitate variatelor activități administrative. Și mai e ceva. Marele avantaj moral al lui Gheorghe Popa constă în faptul că este asigurat permanent de întreaga susținere a dragii sale soții Lucia, de recunoștința neprețuitelor fiice Doina și Corina, de ajutorul ginerilor Mihai și Ruslan, de dragostea celor cinci dulci nepoți: Cristi, Răzvan, Lucian, Darius-Gheorghe și Luca-Nicolae, de care este mândru și fericit, precum și de afecțiunea prietenilor săi buni și adevărați.

La capătul acestui cuvânt de apreciere și cu prilejul momentului aniversar, se cuvine să-i urăm profesorului Gheorghe Popa activitate prodigioasă în continuare, realizări la fel de remarcabile, bucurie nemărginită de la cei dragi și tot ce își dorește în anii hărăziți de Dumnezeu!

La mulți ani cu multă sănătate, dragă Gheorghe!

Galaction VEREBCEANU

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chișinău)